

17

299 (24) 0-15
11b

7/22

Tswana religious ideas and practices
Tumelo (Religion)

1.

Moea: Ka tlhatlhobo e kgolo le go tlhaloganya ha Modimo o le gone, moea o bidioa ka maina a a jaana: gaoe ke moea, botshelo, tlhaloganyo, kgopolo kgotsa kelelelo. Ha motho a tsaloo, o tla a na le moea gonne a tshela. Motho ga a kake a tshela ha a sena moea gonne e le ona botshelo joa motho. Motho o na le moea o le mongohela. Moea ke moea hela jaaka leina jo ona le ntse, 'me eseng o o hokang go sa itsioe mo o tsoang le mo o eang. 'Me o ntse jalo jaaka motho. Moea o tsena mo nameng ea motho ha a sena a tsaloo. Ha motho a robetse, o ba a lapolosa mmele oa gagoe le gone moea oa gagoe o ikhutse mo go akanyeng. Ka ga moo, moea ga o tlogele mmele ha motho a robetse. Moea o tlogela nama ka nako e motho o shoang ka eona. Moea oa bonoa ibile oa buoa. Ditshupo tsa go buoa le go bonoa ga one ke tse: O tle o bonee ditorong. 'Me ke gantsi ntsi thata moea o ntse o tla mo bathung 'me o buoa le bone ba o bona ka matho le gone ba utloa se o se buang. 'Me o ntse jaaka ha motho eo o shuleng a ne a ntse. Moea oa motho ga o kake oa tsena mo pholoholong. Maje le ditlhare le tsotlhe tse di sa tsikinyegeng ga di na moea. Diphōlōhōlō tsone di na le moea o eleng oa tsone hela, eseng o o tshelang le ha e shule. Moea oa motho o ntse o tshela le ha motho a shule. O ea koa Modimo o isang gone gore o seka oa kgarakgatshega mo bathung. 'Me e le moea e e sa shoeng. Batho ga ba bone moea ea bashoi le gone ga ba bui le eona. Moea ga o na nama, ke gone ka ga moo ga o kake oa ja, ga o noe. Ha motho a shule, moea oa gagoe ga o itsioe ke ope le gone ga o hiwi ke ope dijo. Ha moea o tsamaile,

2.

ga o bone se se diragalang mo lehatshing ibile ga o tlhole o itse ka ga sepe sa lehatshe. Moshoi ga a ikitsi ha a shule. Moea ga o itse go ka kgotsoa le ha bana ba moshoi ba shotloa kgotsa ba sa dire jaaka ha a ne a rata. Moshoi eo mongoe o tle tlhoke boiketlo ha eba se o ileng a se bua ha a shoa se sa diroe jalo. 'Me a tle ka sebopego sa motho 'me a bui le eo o tlileng mo go ene. Jaanong ha a sena go bua, a nyelele mo ponong ea matho. Ha o tla mo mothung, o tla ka osi ga o tle mmele oa motho eo mongoe. Meoa e

/ea golo.....

MMM

ea golo go le gongoe, 'me mo e eang gone go bonoe ke batshidi. E ea koa tlhatse ga lehatshe koa thoko go lsoatle. 'Me ba tshela monate. Ba bangoe ba tshela boshula ba mo lehihing ja poitshego ka ga ditiro tsa bone tse di mashoe tse ba di dirileng ha ba sale mo lehatshing. Empa ga ise e nne bohelelo joa meoa e, gonne e tlaa boela e bosedioa nameng e ntsha gape mme tsosioa 'me ba ba molemo ba neoa botshelo, 'me ba ba sa siamang ba otlhioa ka ga boshula joa bone. Meoa ea masea e ea koa matsheng a ma talana koa e hohang teng jaaka baengele. Ea bana le eona e sa keng ea masea e eang, le ea mawelana hela jalo. Moea oa motho eo o sa rupang le ona o ntshe o ea ko oa batho ba bangoe o eang gone. Ha mosadi a shule a ise a gololoe kgotsa a na le ngoana oa losea, moea oa gago e o ea teng koa oa ba bangoe o eang. Ha motho a tsenoa kgotsa a le serametla, moea oa gagoe o ntse o ea koa go ea botlhe e eang gone. Moea oa seelele o ea tatlhegong le lehihing. Ea batho ba ba shuleng mo ntoeng ea kaila. Ea batho ba betiloeng ke metsi e ea koa eotlhe e eang gone. Ea batho ba ba sheleng le eona e ea

3. ba ba shuleng, e eang gone jaaka go boletsoe. Ea batho ba ba sa hitlhoang sentle le eona e ea koa tulong ea e e koa logageng. Moea oa kgosi o ea thabong ea eeo ea badimo. Oa batho ba ba sa tlollegang le one o ea ko golong gole gongoe hela le oa dikgosi. Oa balala le one hela jalo. Moshoi ga a batle sepe ha a shule, le gone ga go hitlhoie sepe le ena. Le ha e le dimpho ga a di neoe. E, eo mongoe o tla a tshoenye batho, 'me go isioe sengoe koa lebitleng ja gagoe, 'me hong a se ke a tlhole a tshoenya.

Kobamele ea bagologolo: Betsoana ba re: bashoi ke badimo ba bone ba ba naeang matlhogonolo le go ba sireletsa mo dikotsing. Le gone ba ba thusa le mo go direng ditiro tse di kgolo. Le ha pula e sa ne e kopioa mo go bone. 'Me badimo ba bangoe le ba bangoe ba etse dikhutsana tsa bone tlhoko hela. 'Me ha motho a dira ditiro tse di mashoe tse ba sa di rateng, baa mo tlogela ba mo hularele. 'Me ba tle mo go ena mo torong, 'me ba mo omanyane. Kgotsa ha a bobola ba tle mo go ene mme ba mo omanyane ka ga tse o di dirileng. Le gone ba mo laele seo tshoanetseng go se dira.

MMM

/Go tlo.....

s299

Go tlo go lemogioe go re badimo ba galehile ka go tlhoka
 matlhogonolo le go se siamsloe ke dilo tse o di dirang. 'Me ha
 o ea koa ngakeng, e go bolelele gore ke badimo ba gago ba go
 hularetseng. 'Me hong motho a tlhabe nku e tshoeu e e senang
 mnala 'me a tlhape ka moshong oa eona. Nama ea eone e jeoe ke
 bannanyana le basadinyana, le gone masapo a eone a seke a rojoe,
 le moko o seke o jeoe, jaanong go kgatshioe ntlo ka moshong o.
 Leha pula e sa ne go isioa kgomo koa logageng ja hadimo, mme go
 ea bannanyana le basadinyana, ke gore batho ba ba tonna hela ba
 4. ba ntsha ga ba ee. 'Me ha ba hitlha koa logageng, ba hitlha ba
 re:

Modimo o o sa bonoeng re a go rapela,
 Re utloele botlhoko re bana ba gago.
 Badimo ba rona re rapeleleng,
 Re kopeleng pula, re tlhokapula,
 Rra mnoloki Modimo oa logaga.
 Re tlile mo go oena re kopa pula.

'Me jaanong logaga le oume, 'me go tsooe kgomo e, e isioe ke
 banna ba bagolo koa molomung oa logaga. Jaanong go tsheloe
 bojaloa mo kgorong ea logaga go tsamaioe. 'Me jaanong pula e ne.
 'Me ke eone thapelo ea bone. 'Me kgomo eeo e tlogeloe e seke e
 tseoe ke ope e be e shoe ke botshe hela. Basadi le banna ba ba
 ntsha ga ba e koa thapelong ea pula. Ha ioa ntoeng mongoe le
 mongoe o kopa badimo ba gagoe gore ba mo sireletse mo diphatseng.
 O ba bitsa ka maina bo rragoe rragoe ba ba shuleng 'me a ba bitsa
 ka go rulagana ga bogolo joa bone. A re ba mo hemele. 'Me le mo
 kotsing o ba kopa jalo. Mosadi ha a pitlagane, o rapela bo mmagoe
 mogolo le bo rragoe mogolo. Monna le ene hela jalo. Badimo ba ba
 rapeloa hela botlha. Le gale ga go kopioe dilo tsotlha tsotlha mo
 go bone. Mabitla ga a disioe le ha e le go idioa ope go ka ea
 koa go one. 'Me le gale a ntse a gopoloa. Ha monna a shoa 'me a
 na le pitsa ea pula, e tseoa ke ngoana oa gagoe eo motonna oa
 mosiane 'me a e bee mo motsing. Le marumo a gagoe a tllhabano a
 a beoa 'me e re ha ntoe e tla go nne le motho eo o pelo kgale 'me
 /a etelele.....

MMM

a etelele pele ka lerumo le thebe taseo gore a tle a ba hemele.

5. Badimo ba tle ba dire gore dikeletso tsa bone di lemogoe gonne ha di sa diroe jaaka ba rata, motho o tle a tsenoe ke maroko kgotsa a lore ditore tse di mashoe tse di mo silang bosigo ha a robetse mme a ba bona mo torong. 'Me e re ha sena go lemogioa ha a na le badimo, a neoe sengoe sa bone 'me a hole. Ga ba ke ba ithlaphela kgosi e ntsha le ha e le go bolela leina ja ngoana ha a bonoe. E, ka nako e nngoe ea re ha ngoana a tsetsoe, ba tle ka toro mo go rra-ngoana kgotsa mongoe oa lelapa, 'me ba mo ree ba re a bolele gore leina ja ngoana eeo ke mang. Ga ba ke ba etela ope ka Setshoana sa dinoga kgotsa sa kgomo. Badimo ba mo taolong ea Modimo, 'me ha ba tla mo motshiding ba be ba romilee ke Modimo o o ba busang jaaka le rona ba ba tshelang re busioa ke one. 'Me leha ba emela batho (bana) ba bone mo diphatseng, ga ba lemogoe thata gonne ba le mo sephiring sa Modimo mme ba itsioe ke one hela mo ba leng gone. Le gone ga ke ba tla mo ponatshegong sa matlho a batho botlhe. Le gone ga ba ke ba bonoa ke ope ha ba tlile mo go oena ha o bobola. Ka ga moo ga go na kamogelo epe pele ga bone gonne ba tla mo borokong kgotsa ha o le mo gare ga losho le botshelo.

Modimo o mogolo: Lsha Betsoana ba na le medimo e e leng Badimo, 'me ba e bitsa "Modimo", gase gore ba e dirile gore ke e e ba bopileng. Modimo one ke o o re bopileng batho o ntse o itsioe ha o be gone. Le gone go na le kitso e kgolo mo Betsoaneng e leng rona batho ba bantsho, gore Modimo e gone o o re bopileng. Ke Rra-mmoloki monna eo o koa thabeng magodimong. Le ha go no go toe Modimo oa logaga rapela oa gago. Modimo o oa legaga gase one mmopi oa dilo ibile ga se ena Mogodimodimo. Modimo tota ke oo

6. magodimong. O o laolang dilo tsotlhe, o o nesang pula, o o beletsang batho ditiro tse di mashoe gonne le bana ba beledioa go ikana ka leina ja one. Rona Betsoana, ga re se ke re tlhoke go itse Modimo ka re ne re ntse re sa rate dilo tsa boshula jaaka boaka, bogodu, boloi, maaka, le tse dingoe. Le gone re ne re hitlha motho re mo shebisitse koa bophirima, 'me re mo kotamiae gore a tle a tsoge ka boroko ha ha bashoi ba tsoga.

MMM

/Meca e.....

Meoa e mengoe e e seng meoa ea Bagoloane: Go na le medingoana e e dulang mo sekgoeng o o bidioang Sekgoa Nkgoedi. O dula mo sekgoeng, 'me gatoe ke o o mashoe ga o bonoe. 'Me o tshosa batho ibille o tshela bokgopo mo bathung. Empa ga go eo o tlileng a o bona. Empa go bolela bagologolo ba re ke meoa ea Badimone e e latlhegileng. Gape go na le meoa e e mashoe e e kgarakgatshegang 'me gatoe ke ea mmaba. Ke e e sa itsioeng gore e dula kae, mme e ntaea batho ka mbu o o hisang, e tshosa batho ka molelo, le ka go dira moshumo o o tshabegang, 'me ha motho a sea, o mo gagolele diaparo. 'Me meoa e, e tle bonoe e le mo sebopegong sa motho, kgomo, ntsa, katshe le molelo. 'Me e kolopa batho ka majo le ka matlhare 'me motho eo a bobole gongoe a shoe. 'Me ha motho a e bona e tla mo go ena, a seke a sia. A khumole setlhare se bonolo 'me a se tlhome ha hatshe a isitse metsoe ea shone koa godimo 'me dikala di shebe koa tlhatshe. Hong se eme, 'me moea o o seke o mo dire sepe. Gongoe motho a re go one, ga ke oa gago ntlogela Satan ga ke go itse mme o thiboge, o nyelele. 'Me e mengoe meoa e ruioa ke baloi. 'Me ba dire dikgakgamatso tse di kgolo ka go bula mabitla ka eone le go thulametsa batho 'me ba sa bonoe ke ope,

7. le gone ba tshoara ditshoene le dipikakgolo mo metsing. Go na le koa go no go tlo go iledloe batho go ea gone ka ntlha ea gore go na le medingoana kgotsa badimo gone ba ba sa batleng gore go ee bana kgotsa batho ba ba sa siamang le ha e le ba ba bolotsana gone. Gonne ha ba ea gone ga ba tlhole ba boea gape. Jaaka koa Nkokomhe le mahelo a mangoe a a itsegeng. Mme mahelo a a eteloa ke dingaka hela le ba itseng go buisana le Madimo, jaaka mathogela. Le gone batho ba ba eang kong dinokeng le madibeng, ba ea ka go ea go tsaea ditlhare. 'Me ha ba sa ee ka tshiamo, ga ba tlhole ba boea gape. Gongoe meoa e eteloa ka go ea go kopa thuso hela, empa ha motho eo a sa kake a roka bashoi ba ga gabo lotlhe, o tlhoka thuso. Le gone o seka oa dira boaka ha o ea gone.

Meoa e e mashoe le thata ea eone e ea tshabega.

Go na le moea o o mashoe o o bidioang moea oa badimo. 'Me o tle o tlhasele bana 'me ba tseno e ke ditlababa ba ntse ba atisa go sia ba re ba bona dilo di ba leleka kgotsa selo se se tshabegang

MMM

/se tla mo.....

s299

se tla mo go bona. 'Me ha o tsene ga ngoana, a tlhakane tlhogo a tsenoe. 'Me gotoe moea oo o o tlisitsoe ke go buoa buoa dilo tse di mashoe. Le gone gotoe ke meoa ea badimona e e mo tsamaelang. Jaanong go kgethoo tlhatlhabadimo 'me a tlhapisioe ka eone e be a kubedioe ka lephegoana, mme a hole ka badimo ba mo tlogetse. Badimo ba, baa lelekoa gore ba tloge mo mothung. Ha motho a tlhapisioa, o kgatshioa ka metsi a a hisang mo mmiding le mo tlhogong. 'Me go toe: A badimo ba tsoe ba tsamae ba ee

8. koa ba tsoang teng ba tlogele ngoana eo.

Meoa le dithata mo dilong: Go na le gone thata e e sa itsioeng ke batho ba bangoe gore ke e e tsoang kae e e diroang ke baloi ba ba ithutileng go dirisa meoa e e sa itsioeng gore ba e bonye kae, 'me e le ea bo dimona hela. Ba tle ba hetole nta, 'me ba e dire pitse kgotsa sefofane, 'me ba palame ba ee koa kgakala koa le pitse ea tota e se kakeng ea ea gone. Le gone ba rone merobisi kgotsa tshoene gore di ee go bula matlo a batho bosigo, 'me di bua jaaka motho 'me le sebopego e le sa motho. Ba hetole letlhokoa ja bojang gore e mme noga e e tshabegang, e e shuang. 'Me dilo tse, ga dina tiro e pe mo go bone, ha e se go loea hela le go senya dilo tsa batho ba bangoe. 'Me bone baa di buisa, 'me di itse go bua. Basotho bone ba itse go itira tladi ea motho, 'me ba hohe koa godimo ba tshotse selepe le lerumo. Gape ba tseile molelo le metsi, 'me ha ba tshela metsi a k mo sefeng, go nne jaaka ekete pula e kgolo ea na. Ha motho eo a kgoaritsa molelo, o dire legadima 'me go thunya ga molelo go thunye jaaka ga leru kgotsa tladi. Mme ha a hologa a rone motho ka selepe a mmolae. Gape ba itse go bopa thokolosi ka borotho joa mabele a sekgoa, 'me e nne jaaka motho eo mo khutsoane, e bolae batho. Dilo tse ke boamaruri di gone. Mediro (Meletlo): Go na le mediro kgotsa meletlo e e tle e diroe ha kgoedi e rogilo, 'me gotoe go apeetsoe kgoedi e ntsha gore tlala e seke ea nna gone. Le modiro oa ngoaga e ntsha ha e dumedisioa. Tlhapisho: Tlhapisho e e gone ke ha motho a shoetsoe ke batho kgotsa go tsoa go hitlhae moshoi. Ha motho a shoetsoe ke batho, o tlhapisioa ke rragoe. Ha rragoe a

9. shule, o tlhapisioa ke ba ga bone rragoe (ramogoloagoe kgotsa

MMM

/rangoanaagoe.....

#299

rangoanaagoe). Go batloa ngaka, 'me e tlhabe nku e mo tlhapiso ka moshong oa eone le mosiana le ditlhatshana tse dingoe tse dingaka di sa rateng di ka itsioe. Ha go tsoa go hitlhoa motho, gone go tlhapiso ka metsi hela. Ha tladi e nteile motse, le gone go batloa ngaka 'me e tlhapiso ka ditlhatshana tse e di kopantseng le moshong. Ha motho a sa tlhapiso dihihi tse, o tseoa ke sehihi: o bolaoa ke dilo, o tlhageloa ke dikotsi le go tlhoka lethogonolo. Ha tladi e bolaile selo, ga se jee go ise go batloe ngaka 'me ea phokola nama e le golo ha tladi e nteile gone. Lempa merapelo e sa diriso hela. Mo nyalong ga go na tirisho epe ea dilo tse. 'Me e gone legale gone go tlo bidiso ngaka mme e phokole motse le monyadi le monyadi le dikala tsa gagoe. 'Me badimo ga ba eleleloe.

MM

ENDS. S 299.